

Monika Krukowska

PARTNERSTWO STRATEGICZNE UE-CHINY: DOŚWIADCZENIA, NOWE OTWARCIE

Wprowadzenie

Wyzwania, jakie stanęły przed Unią Europejską na progu XXI w., sprawiły, że rewizja dotychczasowej polityki zagranicznej stała się nieunikniona. Perspektywa największego rozszerzenia w historii, konflikt w Iraku i ochłodzenie stosunków z USA, przy jednoczesnym wzroście gospodarczej i politycznej potęgi Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL, Chin) przyczyniły się do zwrotu ku Azji i zawarcia partnerstwa strategicznego z Chinami w 2003 r.

Bezprecedensowy rozwój ekonomiczny i postępujące otwarcie Chin sprawiły, że Państwo Środka stało się wyjątkowo atrakcyjnym partnerem gospodarczym i politycznym. Współpraca pomiędzy UE a Chinami od początku miała zdecydowanie charakter ekonomiczny, a potencjał demograficzny i gospodarczy stron sprawił, że obecnie dwustronna wymiana towarowa stanowi trzecią część handlu światowego, a obroty handlowe między stronami przekraczają 1 mld euro dziennie. Na podstawie ekonomicznej rozwijana jest obecnie współpraca polityczna oraz społeczna.

W ciągu dekady stosunki między UE a Chinami nie zawsze układały się pozytywnie. Strony dzielą różnice ideologiczne i polityczne, a także nie zawsze korelujące ze sobą interesy gospodarcze. A jednak wydaje się, że ostatnie wydarzenia w stosunkach dwustronnych skłonią zarówno UE, jak i Chiny do zacieśnienia współpracy.

1. Relacje historyczne

Pojawienie się na scenie międzynarodowej Wspólnot Europejskich nie spowodowało natychmiastowego nawiązania współpracy z Chinami, które, jako państwo komunistyczne blisko współpracujące ze Związkiem Radzieckim, w latach 50. pozostawały poza sferą zainteresowania krajów europejskich. Dopiero lata 60. i ochłodzenie

stosunków na linii Pekin–Moskwa zaowocowało nawiązaniem współpracy najpierw z Francją (1964 r.), następnie z Włochami (1970 r.), Niemcami i Wielką Brytanią (1972 r.). Stosunki dyplomatyczne pomiędzy Chinami a WE nawiązane zostały dopiero w 1975 r. Trzy lata później, w maju 1978 r. została zawarta dwustronna umowa handlowa, a w lutym kolejnego roku z wizytą do Chin wybrał się ówczesny przewodniczący Komisji Europejskiej – Roy Jenkins. W maju 1985 r. zawarte zostało porozumienie o handlu i współpracy gospodarczej, które reguluje tę sferę stosunków dwustronnych do dnia dzisiejszego.

Stosunki dwustronne rozwijały się intensywnie do czerwca 1989 r., kiedy krwawe stłumienie protestów studenckich na Placu Niebiańskiego Spokoju (Tiananmen) ściągnęło na Chiny sankcje w postaci zerwania współpracy politycznej i embarga na handel bronią. Ze względów ekonomicznych ochłodzenie w stosunkach dyplomatycznych trwało tylko do 1992 r. Jednak, mimo nacisków ze strony chińskiej, embargo nie zostało do tej pory zniesione.

Począwszy od 1998 r., każdego roku¹ odbywają się spotkania przywódców obu stron, na których podejmowane są kluczowe decyzje odnośnie do dalszej współpracy. O ile pierwsza wizyta przywódcy UE miała miejsce w 1979 r., pierwszym prezydentem Chin, który odwiedził Brukselę, był dopiero Xi Jinping (marzec 2014 r.). Wcześniej Europę odwiedzili chińscy premierzy: Zhu Rongji w lipcu 2000 r., Wen Jiabao w latach 2004 i 2009 oraz Li Keqiang w 2012 r. Znacznie częściej w Pekinie goszczą komisarze europejscy, ponieważ regularnie, kilka razy do roku mają miejsce narady ministerialne, naprzemiennie w Chinach lub w Europie. Poza tym do Chin podróżują liczni politycy niższego i wyższego szczebla wszystkich państw zainteresowanych tamtejszym rynkiem wewnętrznym.

Strony sukcesywnie publikują dokumenty programowe, będące wykładnią stosunków dwustronnych. Pierwszy komunikat KE pt. „Długoterminowa polityka stosunków UE–Chiny” powstał w 1995 r., kolejne w latach 1998, 2001, 2003 i 2006. Długofalowa strategia współpracy KE przewidywała pogłębianie relacji bilateralnych z Chinami w warunkach zmieniającej się sytuacji politycznej w Europie i rozwoju gospodarczego Chin.

Pierwszy chiński dokument strategiczny definiujący cele współpracy z UE powstał dopiero w 2003 r., następny zaś w kwietniu 2014 r. Nakreślały one cele współpracy dwustronnej, nawiązując do strategii UE, podkreślając jednak kwestie ważne dla Chin (m.in. zasady nieingerencji). W dokumencie stwierdzono, że partnerstwo

¹ Szczyty nie odbyły się w latach 2008 i 2011. Przyczyną odwołania szczytu w Lyonie w 2008 r. była zapowiedź spotkania z Dalajlamą planowanego przez prezydenta Francji i gospodarza N. Sarkozy'ego. W 2009 r. spotkanie odwołała strona europejska, powołując się na kryzys finansowy.

charakteryzuje brak fundamentalnych konfliktów interesów i brak zagrożenia militarnego. Między stronami występują istotne różnice kulturowe, historyczne, polityczne i gospodarcze, jednak znacznie ważniejsze są łączące je interesy, m.in. budowa wielobiegunowego porządku międzynarodowego i wzmocnienie roli ONZ. Chiny podkreśliły komplementarność gospodarek (UE ma zaawansowane technologie, strona chińska tanią siłą roboczą), która pomoże we współpracy dwustronnej. Strona chińska chciała bliższej współpracy politycznej opartej na wzajemnym poszanowaniu i równości, pogłębiania relacji bilateralnych, także w wymiarze militarnym, apelując o zniesienie embarga. Współpraca ekonomiczna miała opierać się na zasadzie wzajemności (otwarcie rynku wewnętrznego Chin oraz UE, obustronne znoszenie barier chroniących rynki wewnętrzne). Chiny podkreśliły, że oczekują zmiany statusu na gospodarkę rynkową i ograniczenie postępowań antydumpingowych. Rozszerzana miała być współpraca naukowa, badawcza, kulturalna².

2. Partnerstwo strategiczne

Idea partnerstwa strategicznego UE jest inicjatywą stosunkowo nową, skierowaną do wybranych członków społeczności międzynarodowej. W 2014 r. UE miała jedynie dziesięciu partnerów strategicznych, do których należą: Brazylia, Chiny, Indie, Japonia, Kanada, Korea Południowa, Meksyk, Rosja, RPA i USA.

Partnerstwo strategiczne z Chinami zawarte zostało w 2003 r. Poprzez zbliżenie z Chinami UE chciała wesprzeć chiński proces reform i politykę otwarcia, jak również uzyskać większe zaangażowanie Państwa Środka w politykę i gospodarkę międzynarodową jako odpowiedzialnego partnera³.

Od tamtej pory współpraca dwustronna zyskała solidne podstawy instytucjonalne. Każdego roku odbywa się spotkanie na najwyższym szczeblu, w którym biorą udział prezydenci Rady Europejskiej i KE oraz premier rządu chińskiego. Rezultatem spotkania są wspólne oświadczenia zawierające główne kierunki dalszej współpracy. Corocznie odbywają się także spotkania w ramach ośmiu dialogów ministerialnych

² China's EU Policy Paper, *Information Office of the State Council of the People's Republic of China*, October 2003, Beijing, http://english.peopledaily.com.cn/200310/13/eng20031013_125906.shtml (dostęp 3.09.2014).

³ Commission Policy Paper: A maturing partnership – shared interests and challenges in EU–China relations, COM(2003) 533 final, Brussels, 10.09.2003, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0533:FIN:EN:PDF> (dostęp 3.09.2014).

(szefów rządów, strategiczny, gospodarki i handlu⁴, ochrony środowiska, spraw morskich, innowacji i współpracy międzyludzkiej). W zależności od potrzeb – przynajmniej raz w roku – spotykają się członkowie grup sektorowych, których obecnie działa ponad pięćdziesiąt. Poza tym istnieją dodatkowe platformy współpracy: spotkania międzyparlamentarne, forum grup i partii politycznych oraz spotkania okrągłego stołu⁵.

Idea partnerstwa strategicznego zakłada współpracę na trzech płaszczyznach: dialogu politycznego, wymiany handlowej i współpracy międzyludzkiej.

2.1. Współpraca polityczna

W 2010 r. uruchomiony został dialog strategiczny, w ramach którego raz do roku odbywają się spotkania wysokiego przedstawiciela UE ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa z przedstawicielem Chin. Ostatnie miało miejsce w lipcu 2013 r. Strony potwierdziły chęć intensyfikacji dialogu dwustronnego na temat problemów globalnych i regionalnych, regularne konsultacje polityk zagranicznych, współpracę w polityce bezpieczeństwa i obrony oraz kontynuację wspólnych misji przeciw statkom pirackim⁶.

Choć współpraca w sferze bezpieczeństwa z racji embarga jest dość ograniczona i realizowana w ramach stosunków bilateralnych z poszczególnymi krajami członkowskimi, strony wspólnie uczestniczyły m.in. w akcjach przeciwko piratom w Zatoce Adeńskiej w latach 2013 i 2014.

Dialog polityczny z Chinami przebiega z różnym powodzeniem. Różnice polityczne i ideologiczne nie pomagają w pogłębianiu współpracy politycznej, przyczyniając się do konfliktów i czasowego ochłodzenia stosunków dwustronnych. Dotyczy to zwłaszcza kwestii drażliwych, jakimi są dla Chin zasada nieingerencji, poszanowanie praw człowieka, embargo na zakup broni czy stosunki z Tybetem i Tajwanem.

Problemy

Dość problematyczne są stałe zasady chińskiej polityki zagranicznej, których przestrzeganie warunkuje dobre kontakty z Pekinem. Należą do nich: zasada nieingerencji w problemy wewnętrzne partnera, zasada nieutrzymywania stosunków

⁴ Dwa dialogi: High Level Economic and Trade Dialogue (HED) oraz Economic and Trade Joint Committee (Ministerial), <http://strategicpartnerships.eu/pays/eu-china/> (dostęp 3.09.2014).

⁵ <http://strategicpartnerships.eu/pays/eu-china/> (dostęp 3.09.2014).

⁶ *Joint press release after the 3rd EU–China High-level Strategic Dialogue, A 318/12*, Brussels, 10 July 2013, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131653.pdf (dostęp 3.09.2014).

dyplomatycznych z Tajwanem oraz zasada niespotykania się z Dalajlamą⁷. O ile wszystkie kraje nie mają przedstawicielstw dyplomatycznych w Tajpej, o tyle właściwie jedynie kraje skandynawskie oraz Wielka Brytania mają odwagę wciąż poruszać drażliwe kwestie łamania praw człowieka. Państwa najbardziej zaangażowane w Chinach gospodarczo (m.in. Francja) nie poruszają tych tematów w obawie przed utratą lukratywnych kontraktów. KE wprowadziła oficjalnie wciąż wspomina o prawach człowieka, jednak jej uwagi są zbywane milczeniem przez stronę chińską.

Problem Tybetu i wizyt Dalajlamy kilkakrotnie położył się cieniem na stosunkach dwustronnych: za pierwszym razem w 2008 r. impulsywna polityka prezydenta Francji N. Sarkozy'ego i zapowiedź spotkania z Dalajlamą zaraz po mającym się odbyć w Lyonie szczycie UE-Chiny spowodowała odwołanie spotkania przez stronę chińską. Na kilka miesięcy Francja została wykreślona z wizyt delegacji chińskich, łącznie z podróżą premiera Wen Jiabao, który powiedział w czasie podróży do Europy: „W samolocie spojrzałem na mapę Europy. Moja podróż omija Francję. Wszyscy wiemy, dlaczego”⁸. Chiny anulowały także niektóre zawarte już kontrakty z przedsiębiorstwami francuskimi. W rezultacie rząd chiński uzyskał zapewnienie, że wszelkie spotkania z Dalajlamą będą najpierw uzgadniane z Pekinem. Kolejny przypadek dotyczył Wielkiej Brytanii i premiera Davida Camerona, który spotkał się z przywódcą Tybetu w maju 2012 r., mimo wyraźnych sugestii ze strony chińskiej. W rezultacie Pekin wniósł oficjalną skargę dyplomatyczną, odwołał spotkania dyplomatyczne, a zamrożenie stosunków dwustronnych trwało aż czternaście miesięcy. W przeciwieństwie do Francji, Wielka Brytania nie zgodziła się na ingerencję w politykę zagraniczną, podkreśliła jedynie, że nie popiera idei wolności Tybetu^{9,10}.

Embargo na zakup broni zostało nałożone po wydarzeniach na Placu Niebiańskiego Spokoju w 1989 r. Mimo wielokrotnych monitów ze strony chińskiej,

⁷ Status Tybetu został dokładnie wyjaśniony w „China Daily”, będącą źródłem przekazu rządu chińskiego, *Wrong stance on Tibet hinders ties with China*, China Daily, 2009-03-05, http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-03/05/content_7538147.htm (dostęp 3.09.2014).

⁸ Ch. Molele, *China's big economic stick: No Dalai Lama allowed*, 7 October 2011, <http://mg.co.za/article/2011-10-07-chinas-big-economic-stick> (dostęp 3.09.2014).

⁹ R. Winnett, M. Moore, *Political 'deep freeze' between Britain and China finally over following Dalai Lama row*, 25 June 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/10142457/Political-deep-freeze-between-Britain-and-China-finally-over-following-Dalai-Lama-row.html> (dostęp 3.09.2014).

¹⁰ Powtarzające się przypadki doprowadziły do powstania nowego zjawiska ekonomicznego. Tzw. efekt Dalajlamy oznacza spadek obrotów handlowych między Chinami i poszczególnymi państwami wywołany chińskimi retorsjami spowodowanymi wizytą Dalajlamy. W swoim badaniu A. Fuchs i N.-H. Klann udowodnili, że eksport do Chin zmniejsza się średnio o 8,1% do 16,9%, w zależności od zastosowanej techniki. Nie pomagają nawet zapewnienia, że spotkania z Dalajlamą mają charakter prywatny. Dlatego mniejsze państwa, dla których retorsje Pekinu mogą być bardzo bolesne, nawet nie próbują przeciwstawiać się polityce Chin. Za: A. Fuchs, N.-H. Klann, *Paying a Visit: The Dalai Lama Effect on International Trade*, CWPE, December 2010 (dostęp 3.09.2014).

lobbowania polityków europejskich znanych ze swojej sympatii do strony chińskiej (m.in. prezydenta Francji Jacques'a Chiraca¹¹), nawet zwolennikom wśród członków KE (m.in. C. Ashton, ale także politycy francuscy i hiszpańscy¹²) nie udało się przekonać KE do zniesienia embarga¹³. Argumenty KE są następujące: Chiny powinny zaprzestać wykonywania kary śmierci i porzucić represje wobec ludności walczącej o demokratyczne prawa¹⁴. Wpływ na decyzję KE ma z pewnością obawa przed reakcją największego sojusznika UE – Stanów Zjednoczonych, które także nałożyły embargo na dostawę broni do Chin w 1989 r.¹⁵ Amerykański dyplomata J. Hillen już w 2005 r. podkreślił, że jakakolwiek próba zniesienia przez UE embarga będzie traktowana jak przeszkoda w ewentualnej współpracy obronnej z USA¹⁶. Decyzja ta została podtrzymana przez Departament Stanu w 2011 r.¹⁷

Zniesienie embarga dałoby Chinom dostęp do europejskiej i amerykańskiej myśli technologicznej, dzięki czemu mogłyby przyspieszyć postęp w dziedzinie wojskowej, rozwijać armię i eksport nowoczesnej broni, niezależnie od polityki i decyzji Waszyngtonu. Embargo jest postrzegane w Pekinie jako niedopuszczalna ingerencja w politykę wewnętrzną niezależnego państwa o aspiracjach mocarstwowych.

Relacjom dwustronnym nie pomaga brak jedności w polityce zagranicznej UE. Wysoka przedstawiciel M. Ashton nie zdołała wypracować silnej pozycji ani w KE, ani wśród najważniejszych członków UE. W rezultacie Europa pozostaje podzielona, z największymi państwami (Niemcy, Francja, W. Brytania) realizującymi indywidualną politykę zagraniczną, opartą na partykularnych interesach ekonomicznych swoich krajów, często sprzeczną z oficjalną polityką KE. Nie pomaga także polityka rządu w Pekinie, który według zasady *divide et impera* z powodzeniem wykorzystuje brak jedności wśród partnerów europejskich. Faworyzowanie

¹¹ K. Barysch, Ch. Grant, M. Leonard, *Embracing the dragon. The EU's partnership with China*, CER 2005, http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p_610_dragon_partnership-910.pdf (dostęp 3.09.2014).

¹² Podczas wizyty w Hiszpanii w 2012 r. wicepremier Li Keqiang poinformował o zakupieniu obligacji rządowych o wartości 6 mld euro (w Portugalii Chiny zakupiły obligacje wartości 1 mld euro), *China to buy 6 billion euros of Spanish debt: report*, January 6, 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/01/06/us-spain-debt-idUSTRE7051NE20110106> (dostęp 3.09.2014).

¹³ A. Rettman, *EU to keep China arms embargo despite massive investments*, 5.01.11, <http://euobserver.com/china/31592> (dostęp 3.09.2014).

¹⁴ *European Union Restrictive measures (sanctions) in force*, http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf (dostęp 3.09.2014).

¹⁵ http://pmdtc.state.gov/embargoed_countries/ (dostęp 3.09.2014).

¹⁶ *U.S. Opposes Any Lifting of EU Embargo on Arms Sales to China*, 8 November 2005, <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2005/11/200511081636111tkcollub0.6486322.html#axzz3CxTgPwWP> (dostęp 3.09.2014).

¹⁷ A. Rettman, op.cit.

przez Chiny jednym partnerów europejskich kosztem drugich nie przyczynia się do poprawy skuteczności polityki zagranicznej UE.

2.2. Współpraca handlowa i inwestycyjna

Podstawą partnerstwa jest niezmiennie współpraca handlowa. Na przestrzeni lat Chiny zdobywały coraz większy udział w handlu z UE, podczas gdy malał udział tradycyjnych partnerów: USA i Japonii. Już od dekady UE jest najważniejszym partnerem handlowym Chin, przejmując 13,4% handlu Państwa Środka. Chiny są dla UE drugim partnerem handlowym za USA, z 12,5% obrotów¹⁸. W latach 2003–2013 wartość wymiany towarowej wzrosła niemal trzykrotnie, z 148 mld euro do 428,4 mld euro. Problemem dla strony europejskiej jest utrzymujące się ujemne saldo bilansu handlowego, które w 2013 r. równe było 131,8 mld euro. Jednak zaobserwowany w ostatnich latach wolniejszy wzrost importu z Chin w stosunku do wzrostu eksportu daje nadzieję na poprawę wyniku.

Struktura towarowa handlu znacznie zmieniła się na przestrzeni lat. Obecnie UE sprowadza głównie wyroby przemysłowe (z czego 49% stanowią maszyny i środki transportu), które stanowią aż 97% importu. W eksporcie UE aż 85% stanowią artykuły przemysłowe (85%), głównie maszyny i urządzenia (58%) oraz artykuły chemiczne (12%)¹⁹. Wraz ze zmianami społecznymi w Chinach i powstawaniem coraz liczniejszej klasy średniej zmienia się struktura towarowa importu z UE, w którym coraz większą część stanowią towary luksusowe. Obecnie Chiny wyprzedziły Francję w konsumpcji wina, sprowadzają coraz więcej oliwy z oliwek i coraz droższe samochody²⁰. Chińscy konsumenci doceniają europejskie marki samochodów, żywność, rozbudowują sieci handlowe (m.in. Carrefour, Tesco).

W Europie najważniejszym partnerem Chin są Niemcy. W 2013 r. handel dwustronny między tymi dwoma krajami osiągnął kwotę 138,6 mld euro, czyli trzecią część wymiany handlowej UE z Chinami. Szczególnie znaczący jest wolumen eksportu niemieckiego, który stanowił aż 45% całości eksportu UE, podczas gdy import 28%. Struktura importu chińskiego obrazuje rozwój gospodarki Państwa Środka: początkowo przeważały maszyny i urządzenia, artykuły elektroniczne, obecnie Chiny sprowadzają z Niemiec coraz więcej towarów luksusowych, jak samochody czy samoloty. Poza Niemcami najważniejszymi partnerami handlowymi Chin w Europie są Wielka Brytania, Francja, Holandia i Włochy.

¹⁸ Wszystkie dane za: Eurostat, http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/statistics/index_en.htm (dostęp 3.09.2014).

¹⁹ Dane Eurostatu: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113366.pdf (dostęp 3.09.2014).

Wciąż niewielki pozostaje wolumen handlu usługami ze względu na ograniczenia w dostępie do rynku chińskiego. W 2013 r. Chiny przyjęły jedynie 2% europejskich usług (32,2 mld euro), choć wolumen eksportu usług wykazuje znaczny wzrost w stosunku rocznym (około 16% rocznie przez ostatnich dziesięciu lat). Podobnie wygląda eksport usług chińskich, których wartość w 2013 r. to jedynie 20,6 mld euro. Struktura usług jest stała – największy udział mają usługi transportowe (29%), za nimi usługi serwisowe (16%), usługi związane z handlem (15%), turystyka (14%) i związane z opłatami licencyjnymi (8%).

Największy potencjał rozwoju mają usługi transportowe i związane z handlem, czego gwarancją jest kontynuacja rozwoju gospodarczego Chin i ich zwiększone zaangażowanie w gospodarkę światową. Także usługi turystyczne mają duże perspektywy rozwoju, głównie w związku z niewielkim dotąd zainteresowaniem Chińczyków podróżami do Europy²⁰. A jednak każdego roku między Chinami a UE podróżuje już około 5 mln osób. Chiny chcą stworzyć mechanizm współpracy turystycznej, m.in. wymianę informacji statystycznych, konsultacje polityki turystycznej, proponują szybkie podpisanie protokołu ustaleń (*memorandum of understanding*, MOU) na temat dwustronnej współpracy turystycznej.

Ogromny potencjał rozwoju ma sektor inwestycyjny. UE jest najważniejszym inwestorem w Państwie Środka, a skumulowane bezpośrednie inwestycje europejskie w Chinach w 2012 r. równe były 118,1 mld euro. W tym czasie skumulowane inwestycje chińskie stanowiły mniej niż 1% inwestycji zagranicznych w UE (26,8 mld euro). Pewną trudność sprawia dokładne oszacowanie wartości inwestycji chińskich, które kierowane są przez pozakrajowe centra finansowe, m.in. Hongkong, Makao lub Luksemburg w Europie²¹.

Chiński rynek wewnętrzny jest bardzo atrakcyjny dla przedsiębiorstw europejskich, oferując niskie koszty pracy i ogromną liczbę konsumentów. Dlatego też inwestorzy europejscy przejęli aż 18% bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Państwie Środka, nawet mimo istniejących ograniczeń w dostępie do rynku. Najważniejszymi inwestorami są Niemcy (32,6%), za nimi Francja (14%), Włochy (9%), Wielka Brytania (7,3%) i Holandia (5,7%).

Inwestycje chińskie w Europie koncentrują się w sektorach zaawansowanych technologicznie, m.in. przemysłowym, farmaceutycznym, chemicznym, maszyn i urządzeń oraz usług (zarządzanie czy consulting)²². Przedsiębiorstwa Państwa Środka

²⁰ Chińczycy znacznie częściej wybierają podróże w obrębie Azji (Korea Południowa, Tajlandia).

²¹ Niektóre źródła amerykańskie oceniają, że w ten sposób „ginie” w statystykach nawet do 50% inwestycji chińskich.

²² *EU Chamber of Commerce in China, Chinese Outbound Investment in the European Union*, http://www.kpmg.de/docs/Chinese_Outbound_Investment_European_Union.pdf oraz S. Hansakul, H. Levinger,

traktują inwestycje jako transakcję związaną: w zamian za środki finansowe uzyskują dostęp do nowoczesnych technologii i rozwiązań. W tej polityce przydatny okazał się kryzys finansowy 2008 r., który spowodował trudności budżetowe wielu państw europejskich chętnie przyjmujących inwestycje zagraniczne. Często zastrzyk gotówki z Państwa Środka był postrzegany jako znacznie szybsza i łatwiejsza alternatywa dla bolesnej procedury proponowanej przez KE i EBI. W konsekwencji, w latach 2010–2013 nastąpił gwałtowny wzrost wolumenu inwestycji chińskich w UE: z 6,1 mld euro do 26,8 mld euro.

Najczęściej inwestycje lokowane są w Niemczech, Wielkiej Brytanii i Francji. O ile w Niemczech przedsiębiorstwa chińskie inwestują głównie w zakłady produkujące maszyny i urządzenia, części samochodowe oraz energię odnawialną, o tyle we Francji inwestycje koncentrują się w sektorze konsumpcyjnym (winnice, usługi medyczne, parki rozrywki). Przeważają inwestycje typu M&A, choć wzrasta udział inwestycji typu *greenfield*. Gros inwestorów chińskich stanowią przedsiębiorstwa państwowe (78% wartości inwestycji w latach 2008–2013)²³.

Chiny wciąż podkreślają, że traktują UE jako jednego z najważniejszych partnerów inwestycyjnych i handlowych, i mają nadzieję, że obie strony przyczynią się do długotrwałego, stałego oraz pogłębionego rozwoju stosunków gospodarczych i handlowych. Strony obecnie negocjują nowe porozumienie inwestycyjne, które powinno przyczynić się do wzrostu inwestycji bezpośrednich. W zamyśle stron porozumienie ma obniżyć bariery inwestycyjne i poprawić regulacje prawne chroniące inwestorów zagranicznych.

Problemy

Na przeszkodzie współpracy gospodarczej stoi kilka kwestii. Jedną z ważniejszych jest problem statusu gospodarki rynkowej (*market economy status*, MES), jaki chciałyby uzyskać Chiny. Status ten jest nie tylko kwestią prestiżu, daje także wymierne korzyści w postaci umorzenia postępowań antydumpingowych. Protokół przystąpienia Chin do WTO pozwolił traktować Chiny jako gospodarkę nierynkową przez kolejnych 15 lat, czyli do 2016 r. Pozwala to UE wszczynać postępowania antydumpingowe w celu ochrony własnych producentów czy nakładać cła ochronne. UE wciąż stoi na stanowisku, że gospodarki chińskiej nie można uznać za gospodarkę

China-EU relations: Gearing up for growth, July 31, 2014, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_DE-PROD/PROD000000000339508/China-EU+relations%3A+Gearing+up+for+growth.pdf (dostęp 3.09.2014).

²³ S. Hansakul, H. Levinger, *China-EU relations: Gearing up for growth*, July 31, 2014, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_DE-PROD/PROD000000000339508/China-EU+relations%3A+Gearing+up+for+growth.pdf (dostęp 3.09.2014).

rynkową ze względu na niedopuszczalny wysoki wpływ państwa, regulowany rynek walutowy, brak wolnego rynku, przejrzystych zasad rachunkowości i jasnej definicji praw własności²⁴.

Tymczasem Państwo Środka wychodzi z założenia, że będąc od 2001 r. członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO), drugą gospodarką świata, a co więcej, najszybciej rozwijającym się krajem globu, powinno mieć przyznany MES niejako automatycznie. Zwykle przywoływany jest przykład Rosji, która otrzymała MES w 2002 r., nie będąc nawet członkiem WTO, w dodatku z całkowitym pominięciem procedur KE. Strona chińska uważa kwestię MES za istotną przeszkodę w rozwoju stosunków dwustronnych. Chiny powołują się na dobre relacje dwustronne, a także pomoc finansową udzieloną zadłużonym krajom europejskim w dobie kryzysu finansowego (zwiększony eksport do Chin i wykup obligacji rządowych m.in. Hiszpanii, Grecji, Portugalii), oskarżając UE o przeciaganie sprawy, szukanie fałszywych pretekstów czy ukryty protekcjonizm²⁵.

Strona chińska często podnosi problem europejskich standardów i ograniczeń sanitarnych, zdrowotnych czy dotyczących bezpieczeństwa. Chiny podejrzewają, że są one często traktowane jako wymówka prowadząca do ograniczenia importu chińskiego.

Przyczyną konfliktów są liczne oskarżenia o działania dumpingowe wysuwane przez europejskich producentów wobec producentów chińskich. We wrześniu 2014 r. (od 2003 r.) mechanizmy ochronne (antydumpingowe) obowiązywały wobec pięćdziesięciu pięciu towarów sprowadzanych z Chin, które stanowiły jednak mniej niż 1% handlu dwustronnego²⁶. Trzeba jednak zauważyć, że liczba nowych postępowań maleje (w 2012 r. było tylko siedem nowych spraw). Postępowania antydumpingowe toczą się także we WTO. Do września 2014 r. UE wytoczyła trzy sprawy przeciwko Chinom, a Chiny dziewięć spraw przeciw UE. Kraje europejskie skarżyły Chiny w sprawie ograniczeń m.in. importu części samochodowych i usług finansowych czy eksportu surowców mineralnych i metali ziem rzadkich²⁷.

Dla UE istotny jest problem ochrony własności intelektualnej. W 2013 r. aż 72,4% podrobionych towarów zatrzymanych na granicach UE pochodziło z Chin

²⁴ *Trade and economic relations with China*, DG EXPO/B/PolDep/Note/2013, April 2013, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491492/EXPO-INTA_SP\(2013\)491492_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491492/EXPO-INTA_SP(2013)491492_EN.pdf) (dostęp 3.09.2014).

²⁵ Commentary: *Time for EU to recognize China's market economy status*, 2011-09-14, http://news.xinhuanet.com/english2010/indepth/2011-09/14/c_131138759.htm (dostęp 3.09.2014).

²⁶ <http://trade.ec.europa.eu/tdi/completed.cfm> (dostęp 3.09.2014).

²⁷ http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm (dostęp 3.09.2014).

(a dodatkowe 7,7% z Hongkongu)²⁸. Z Państwa Środka sprowadzane są przede wszystkim podrabiane ubrania (17%), opakowania (11%), zabawki (11%), poza tym papierosy, lekarstwa i artykuły biurowe, biżuteria, okulary, obuwie i środki pielęgnacyjne. Po przystąpieniu do WTO Chiny przyjęły system rozwiązań prawnych zgodny z Porozumieniem w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS), wciąż jednak konieczne są dalsze zmiany prawne.

Z problemem własności intelektualnej wiąże się zagadnienie przejmowania osiągnięć technologicznych. Bliskie kontakty z UE dają chińskim przedsiębiorstwom dostęp do europejskich i amerykańskich technologii i rozwiązań. Przykładem może być rozbudowywana w Chinach od ponad dekady sieć szybkich kolei, która korzystała dotąd głównie z pociągów niemieckich (Siemens) oraz francuskich (Alstom). Obecnie Chiny dopracowały już własne projekty i produkują na potrzeby eksportu do UE (m.in. Rumunia, Węgry, Macedonia), a także Afryki i Azji²⁹. Przedsiębiorcy europejscy muszą przygotować się więc na większą konkurencję technologiczną – Chiny nie tylko intensywnie rozwijają sektor badań i rozwoju, ale także zdobywają *know-how* poprzez spółki *joint-venture* lub nielegalnie. Chińskim przedsiębiorstwom pomaga fakt, że w większości są spółkami państwowymi, dzięki czemu mają dostęp do kapitału, czego brakuje europejskim odpowiednikom.

Dla UE jednym z najważniejszych problemów w stosunkach dwustronnych jest wciąż utrudniony dostęp do chińskiego rynku wewnętrznego, który odpowiada nie tylko za stały ogromny deficyt handlowy (w 2013 r. sięgnął 131,8 mld euro), ale także za wciąż niewielki handel usługami. Wszelkie naciski UE na rząd w Pekinie do tej pory spełzły na niczym – europejskie usługi prawne, bankowe, ubezpieczeniowe etc. wciąż nie mają dostępu do rynku chińskiego.

2.3. Współpraca międzyludzka

Trzeci filar stosunków dwustronnych opiera się na współpracy w celu lepszego wzajemnego poznania i zrozumienia. Na przestrzeni dekady rozwinęła się przede wszystkim współpraca edukacyjna i szkoleniowa, a także kulturalna. Chińscy studenci korzystają z programów wymiany międzynarodowej typu Erasmus, wielu studentów z Europy odwiedza także Chiny. W 2012 r. w Wuhan powstał Chińsko-Europejski Instytut Technologii Odnawialnych (China-EU Institute for Clean and Renewable

²⁸ European Commission, *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2013, 2014*, s. 18, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2014_ipr_statistics_en.pdf (dostęp 3.09.2014).

²⁹ M.in. produkowane przez China South Locomotive & Rolling Stock Corporation (CSR).

Technology, ICARE), który kształci w zakresie wykorzystania różnego rodzaju energii odnawialnych, jest także platformą współpracy między UE a Chinami³⁰.

Rząd chiński chciałby zwiększyć jeszcze wymianę studencką i naukową do 300 tys. osób rocznie w 2020 r. Powstać mają centra nauki języka chińskiego w Europie i języków europejskich w Chinach³¹. Planuje się wzrost współpracy uniwersytetów i innych placówek badawczych.

Problemy

Kwestie współpracy międzyludzkiej nie stanowią wyzwania w stosunkach dwustronnych. Jedynym problemem jest kwestia utrudnień wizowych, na jakie skarżą się obywatele chińscy. Rząd w Pekinie pragnie również większej ochrony pracowników chińskich w UE.

3. Partnerstwo w perspektywie globalnej

3.1. Relacje transatlantyckie

Niezmiernie istotne dla współpracy z Chinami są stosunki bilateralne UE z USA. Europa pozostaje tradycyjnym sojusznikiem Waszyngtonu, choć nie zawsze w pełni popiera politykę rządu amerykańskiego. W samej UE istnieje podział na kraje współpracujące z USA (np. Wielka Brytania) oraz zdecydowanie pozostające w opozycji (np. Francja). W ostatnich latach zwiększona aktywność Chin na arenie światowej i coraz bliższa współpraca z UE powodują wzrost nieufności na linii Waszyngton–Bruksela.

Trwające obecnie negocjacje umowy o Transatlantyckim Partnerstwie Handlowym i Inwestycyjnym (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP), której celem jest ustanowienie strefy wolnego handlu pomiędzy USA a UE, w Pekinie zostały odebrane jako zagrożenie dla pogłębiającej się współpracy z UE, a szerzej – jako zagrożenie dla towarów chińskich. Powstanie TTIP utworzy największe na świecie ugrupowanie handlowe, o PKB wartości 34% światowego PKB (PPP).

Wobec zagrożenia utraty zdobytej pozycji handlowej i ograniczenia handlu z UE³² Pekin dąży do podpisania nowej umowy handlowej, na mocy której powstałaby strefa

³⁰ Więcej informacji: <http://www.ce-icare.eu/en/article/26/26-en-the-icare-institute> (dostęp 3.09.2014).

³¹ China's Policy Paper on the EU: *Deepen the China–EU Comprehensive Strategic Partnership for Mutual Benefit and Win-win Cooperation*, 2014/04/02, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/wjzcs/t1143406.shtml (dostęp 3.09.2014).

³² Według badania Bertelsmann Stiftung zarówno eksport, jak i import z Niemiec ma zmniejszyć się o 13%. G. Felbermayr, B. Heid, S. Lehwald, *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). Who benefits from a free trade deal?*, Bertelsmann Stiftung.

wolnego handlu między UE i Chinami. Także Europa nie chce utracić dostępu do lukratywnego rynku azjatyckiego, na którym największą potęgą są wciąż Chiny³³.

Chiny kontynuują również współpracę w regionie, przyspieszając negocjacje porozumień o wolnym handlu z Koreą Południową, Japonią i Australią, jak również budowę regionalnej strefy wolnego handlu państw ASEAN (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP). Polityka ta jest odpowiedzią na nową formułę współpracy, promowaną przez USA w regionie azjatyckim: Partnerstwo Transpacyficzne (Trans-Pacific Partnership, TPP), oparte na istniejącym (Trans-Pacific Strategic Economic Partnership, TPSEP), do którego należą Singapur, Brunei, Chile i Nowa Zelandia³⁴. Nowe porozumienie negocjuje obecnie kilkanaście państw, wśród których nie ma jednak ani UE, ani Chin.

Wykluczenie obu mocarstw może paradoksalnie przyczynić się do zbliżenia Pekinu i Brukseli i stać się motorem nowej jakości współpracy bilateralnej, w której nie będzie miejsca dla USA. Wydaje się, że chińska ofensywa dyplomatyczna, jaką obserwujemy obecnie w Europie, ma na celu właśnie zapobiegnięcie ponownemu zbliżeniu Europy z USA. TPP zyskała już nawet nazwę ABC (*anyone-but-China*³⁵), choć realnie działanie takiego ugrupowania bez Chin – największej regionalnej potęgi gospodarczej – wydaje się niemożliwe. Chiny podejrzewają jednak, że prawdziwym celem USA nie jest współpraca międzynarodowa, lecz marginalizacja Państwa Środka i podtrzymanie gasnącej potęgi USA³⁶.

3.2. Stosunki bilateralne z państwami europejskimi

Chiny zawsze łączyły dobre relacje z wybranymi krajami Europy. Do największych zwolenników zacieśniania więzi z Państwem Środka należy tradycyjnie Francja, która już niejednokrotnie udowodniła swoje zaangażowanie w rozwijanie współpracy z Pekinem. Jako pierwsza za prezydentury gen. Charles'a de Gaulle'a nawiązała stosunki dyplomatyczne z Chinami w 1964 r. Kraje przez dekady łączyły więzi personalne: prezydent J. Chirac odwiedził Pekin jeszcze jako premier w latach 70.

³³ M. Otero-Iglesias, *The Geopolitics of the TTIP seen from Beijing*, „Expert Comment” 11 December 2013, No. 78, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/f724e100422649fda2e6ebf1c10d704d/Commentary_Otero-Iglesias_Geopolitics_TTIP_seen_from_Beijing.pdf?MOD=AJPERES&CAC-HEID=f724e100422649fda2e6ebf1c10d704d (dostęp 3.09.2014).

³⁴ Zainteresowane przystąpieniem są Australia, Malezja, Japonia, Peru i Wietnam.

³⁵ D. Pilling, *Trans-Pacific Partnership: Far-reaching agreement could form powerful new trade bloc*, November 8, 2011, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/47dd4d14-06cc-11e1-90de-00144feabdc0.html#axzz3D-0PkerAp> (dostęp 3.09.2014).

³⁶ News Analysis: *China's future role in global trade*, *Xinhua*, http://news.xinhuanet.com/english/indepth/2013-05/06/c_132362041.htm (dostęp 3.09.2014).

Nawiązane wówczas kontakty z powodzeniem kontynuował w czasie swojej dwunastoletniej prezydentury. Z kolei N. Sarkozy podczas swojej kadencji z powodzeniem czerpał z wzorców niemieckich. Jego wizyty w Pekinie były częste i owocne, a prezydentowi towarzyszyło liczne grono przedsiębiorców francuskich. Stosunki dwustronne wzmacnia podobna retoryka dyplomatyczna, zamiłowanie do kwiecistych deklaracji, które niekoniecznie pociągają za sobą konkretne decyzje³⁷. Zdarzają się, oczywiście, także momenty trudne, m.in. w 2008 r., kiedy prezydent Sarkozy groził, że nie pojedzie na otwarcie igrzysk olimpijskich w Pekinie czy odwołane spotkanie UE–Chiny, są to jednak problemy przejściowe, które nie psują ogólnie dobrej współpracy dwustronnej.

A jednak o palmę pierwszeństwa Francja walczy z Niemcami, które zdecydowanie dominują w sferze gospodarczej. Pragmatyczne podejście do polityki zagranicznej czołowych polityków Niemiec (m.in. byłego kanclerza Gerharda Schroedera, ministra Joschki Fischera) zaowocowało doskonałymi relacjami dwustronnymi, zarówno na polu gospodarczym, jak i politycznym. Politykę poprzedników kontuuje obecna kanclerz Angela Merkel, która od 2005 r. odwiedza Państwo Środka niemal każdego roku, zwykle w towarzystwie wielu biznesmenów i prezesów przedsiębiorstw. W rezultacie kontrakty podpisane w czasie każdej wizyty opiewają na miliardowe kwoty.

O wadze stosunków niemiecko-chińskich niech świadczy fakt, że w czasie ostatniej wizyty w Europie opublikowany został artykuł autorstwa prezydenta Xi Jinpinga dotyczący li tylko współpracy z Niemcami. Prezydent określił wyjątkowy status Chin i Niemiec jako „twórców cudu gospodarczego” („*economic miracle creators*”), podkreślając jednocześnie korzyści z rozwoju współpracy dwustronnej, w której potencjał „chińskiego rynku wewnętrznego w połączeniu z niemiecką technologią ułatwi wzrost gospodarczy i rozwój społeczny zarówno w Europie, jak i w Chinach, przynosząc korzyści zwykłym ludziom”. Xi wymienił dotychczasowe osiągnięcia współpracy.

Współpraca dwustronna rozwija się dzięki komplementarności gospodarek obu krajów: Chińczycy korzystają z niemieckich technologii i *know-how*, skutecznie wykorzystując je w rozwoju gospodarczym, a Niemcy korzystają z rosnącego popytu w Chinach (przy wciąż trwającym kryzysie w Europie). W Chinach niezmiernie popularne są niemieckie marki, zwłaszcza samochodów, cieszące się ogromną renomą. Bogacące się społeczeństwo chińskie coraz częściej poszukuje towarów wysokiej jakości, a nawet luksusowych: Chiny są obecnie największym rynkiem dla mercedesów klasy S³⁸.

³⁷ K. Barysch, Ch. Grant, M. Leonard, op.cit.

³⁸ J. Parelo-Plesner, H. Kundnani, http://www.ecfr.eu/content/entry/China_and_Germany_a_new_special_relationship (dostęp 3.09.2014).

Rozwija się sieć połączeń między krajami. Każdego tygodnia jest ponad 70 lotów z Niemiec do Chin, a kraje łączą dwie międzynarodowe linie kolejowe. Każdego roku ponad milion turystów podróżuje między tymi krajami. Rozwija się współpraca inwestycyjna: Chiny i Niemcy są dla siebie najważniejszymi miejscami inwestycyjnymi. W Chinach działa ponad 8,2 tys. przedsiębiorstw niemieckich, a w Niemczech ponad 2 tys. przedsiębiorstw chińskich. Współpraca odbywa się w ponad sześćdziesięciu sektorach. Kraje współpracują też na łonie organizacji międzynarodowych i nad rozwiązaniem problemów globalnych³⁹.

W lipcu 2014 r. kanclerz A. Merkel odbyła swoją siódmą wizytę w Chinach w towarzystwie m.in. przedstawicieli takich spółek, jak Siemens, Volkswagen, Airbus, Lufthansa i Deutsche Bank⁴⁰. Podpisano kilka porozumień handlowych, m.in. Chiny wykorzystają Niemcy do umiędzynarodowienia yuana przez podpisanie MOU między bankami centralnymi ChRL i Niemiec. Lufthansa podpisała MOU z Air China o utworzeniu *joint-venture*, które miałyby kontrolować 35% rynku europejskiego i chińskiego⁴¹. Poza tym Volkswagen wraz z First Automobile Works (FAW) do końca 2014 r. ma otworzyć w Chinach dwie kolejne fabryki, a Airbus ma dostarczyć 123 helikoptery o wartości 600 mln USD.

W trosce o rozwój współpracy dwustronnej powstał Chińsko-Niemiecki Komitet Doradczy ds. Gospodarki mający na celu identyfikację problemów handlowych i rekomendację rozwiązań, które mogą być zastosowane przez rządy obu państw⁴².

Tradycyjnie już najmniej zaangażowanym we współpracę dwustronną z Chinami państwem jest Wielka Brytania. Ten największy w Europie sojusznik USA od zawsze krytykował zbyt bliskie związki z Pekinem i parł ku zacieśnianiu współpracy transatlantyckiej. A jednak w obliczu kryzysu finansowego rząd premiera Davida Camerona dostrzegł potencjał Państwa Środka. Od kilku lat Wielka Brytania stara się przyciągnąć inwestorów chińskich, wprowadzając politykę proinwestycyjną i coraz bardziej dystansując się od dotychczasowej retoryki politycznej (prawa człowieka). Otwarcie zostało docenione przez inwestorów chińskich i rząd w Pekinie. Zawarte niedawno umowy to m.in. wart 3 mld USD kontrakt Tesco na budowę supermarketów w Państwie Środka, czy kontrakt opiewający na ponad 5 mld USD na budowę

³⁹ Full text of Chinese president's article published on German paper *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2014-03-28, http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-03/28/c_133221297.htm (dostęp 3.09.2014).

⁴⁰ <http://www.dw.de/trade-tops-agenda-for-germanys-angela-merkel-on-china-trip/a-17761479> (dostęp 3.09.2014).

⁴¹ Obecnie Niemcy przejmują 25% lotów z Chin do Europy, <http://www.eias.org/asian-news-outlook/german-chancellor-angela-merkel-visits-china-trade-talks> (dostęp 3.09.2014).

⁴² M. von Hein, *Germany and China: A special relationship?*, 04.07.2014, <http://www.dw.de/germany-and-china-a-special-relationship/a-17759575> (dostęp 3.09.2014).

samolotów Airbusa⁴³. Ponadto strony współpracują przy zapewnieniu dostaw energii, promowaniu rozwoju gospodarczego związanego z technologiami niskoemisyjnymi, jak również wspólnie działają na rzecz zapobiegania konfliktom w Afryce.

Wielka Brytania jest najważniejszym europejskim partnerem Chin w dziedzinie badań i rozwoju. Od kilkunastu lat Wielka Brytania i jej uniwersytety, znajdujące się w czołówce rankingów światowych, cieszą się rosnącym zainteresowaniem studentów chińskich. Według oficjalnych danych w roku akademickim 2012–2013 studiowało w nich 83 790 obywateli Chin, którzy stanowili aż 28% studentów obcokrajowców i 3,6% ogólnej liczby studiujących w Wielkiej Brytanii⁴⁴. Rzeczywista liczba studentów chińskich jest prawdopodobnie dwukrotnie wyższa. Tak masowy napływ młodzieży chińskiej spowodowany został utrudnieniami wizowymi wprowadzonymi przez USA po zamachach z 11 września 2001 r. Wobec niemożności studiowania w USA młodzież wybiera kolejny anglojęzyczny kraj – Wielką Brytanię.

4. Ofensywa dyplomatyczna 2014 r.

Rok 2014 stał się wyjątkowym okresem w historii stosunków dwustronnych UE–Chiny. Entuzjazm charakteryzujący początkowy etap partnerstwa strategicznego szybko wygasł w obliczu narastających konfliktów handlowych i politycznych, także w sferze globalnej. Kryzys finansowy zmusił UE do skupienia się na problemach wewnętrznych, zostawiając niewiele miejsca na rozwój współpracy z Chinami. Paradoksalnie przyczynił się jednak do ożywienia stosunków dwustronnych, kiedy Chiny zdecydowały o pomocy finansowej zadłużonym krajom Europy Południowej.

Rozwój sytuacji międzynarodowej, w tym rosnąca aktywność USA w Azji i umacnianie potęgi gospodarczej Chin sprawiły, że partnerstwo strategiczne UE–Chiny zyskało nowy kontekst. Przejawił się on w zwiększonym zainteresowaniu Pekinu pogłębieniem współpracy z UE. W konsekwencji prezydent Xi Jinping wybrał się w marcu 2014 r. w długo oczekiwaną podróż do Europy, odwiedzając nie tylko najważniejszych partnerów handlowych Chin, ale także Komisję Europejską. Co więcej, w kwietniu 2014 r. został opublikowany drugi w historii stosunków dwustronnych dokument strategiczny na temat polityki współpracy z UE.

⁴³ D. Cameron, *Building British Cooperation With China*, November 9, 2010, <http://online.wsj.com/articles/SB10001424052748703514904575602032761287158> (dostęp 3.09.2014).

⁴⁴ Dane statystyczne Higher Education Statistics Agency, HESA, <https://www.hesa.ac.uk/free-statistics> (dostęp 3.09.2014).

Wizyta prezydenta trwała jedenaście dni, w czasie których Xi Jinping odwiedził cztery państwa: Holandię, Francję, Niemcy i Belgię. Towarzyszyło mu aż dwustu przedsiębiorców. W czasie wizyty opublikowane zostały dwa artykuły autorstwa chińskiego prezydenta: pierwszy artykuł ukazał się w holenderskiej „Handelsblad” i był emanacją oczekiwań strony chińskiej odnośnie do wizyty. Drugi artykuł ukazał się w niemieckiej „Frankfurter Allgemeine Zeitung” i dotyczył tylko stosunków bilateralnych między Chinami a Niemcami.

W artykule zamieszczonym w „Handelsblad” prezydent podkreślał wyjątkowość więzi gospodarczych i politycznych łączących Chiny i UE⁴⁵, które pozytywnie wpływają nie tylko na zaangażowane strony, ale mają także na celu wzmacnianie światowego pokoju, stabilizacji i *prosperity*⁴⁶. Prezydent zaznaczył, że jego wizyta w Europie ma przyczynić się do wzrostu wzajemnego zaufania, pogłębienia współpracy opartej na dotychczasowych doświadczeniach, ale z nowym zaangażowaniem. Podkreślił, że liczy na poprawę stosunków między Chinami a UE, wyrażając jednocześnie nadzieję na pomyślne zakończenie negocjacji traktatu inwestycyjnego i porozumienia o wolnym handlu, prosząc jednocześnie o pomoc w zakończeniu sporów handlowych między Chinami a krajami europejskimi⁴⁷. Xi potwierdzał zaangażowanie Chin w wymianę międzyludzką, konieczną do lepszego zrozumienia i pogłębienia więzi dwustronnych.

W artykule na temat stosunków bilateralnych z Niemcami Xi podkreślił komplementarność obu gospodarek i dużą możliwość rozwoju współpracy, która przyczyni się do wzrostu gospodarczego Chin, Europy i świata. Xi wzywał do przejścia na wyższy poziom stosunków dwustronnych, sięgnięcia poza zwykłe stosunki handlowe i dodanie stosunkom dwustronnym wymiaru strategicznego⁴⁸. Zaproponował także budowę Nowego Jedwabnego Szlaku (the New Silk Road Economic Belt), który ma być nową, lepszą formą współpracy Europy i Azji.

Podczas wizyty prezydenta Xi Jinpinga w Europie tradycyjnie już zawartych zostało wiele nowych kontraktów i porozumień. W Holandii dyskutowano o rozwoju współpracy rolnej (m.in. zwiększeniu eksportu produktów mlecznych). We Francji zawarte zostały kontrakty o łącznej wartości 18 mld euro (m.in. nawiązano partnerstwo między chińskim Dongfeng a francuskim PSA Peugeot Citroen czy

⁴⁵ *Work Together for Common Prosperity Through the Gateway to Europe*, 2014/03/24, Xi Jinping, Published in Dutch Newspaper NRC Handelsblad, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpx-cxdsjhaqhfbfwhlfgdgbshlhgjkzzbomzb_666590/t1140599.shtml (dostęp 3.09.2014).

⁴⁶ *Chinese president says his Europe visit aims for peace, cooperation*, Xinhua, 2014-3-25, <http://www.globaltimes.cn/content/850582.shtml#.UzEMy4Wa3BC> (dostęp 3.09.2014).

⁴⁷ Sh. Tiezzi, *China Seeks European Connections*, March 29, 2014, <http://thediplomat.com/2014/03/china-seeks-european-connections/> (dostęp 3.09.2014).

⁴⁸ *Full text of Chinese...*, op.cit.

porozumienie dotyczące sprzedaży 150 samolotów Airbus⁴⁹), a w Niemczech podpisano szereg porozumień, m.in. dotyczących zwiększenia dostępu do rynku chińskiego Daimler i BMW, ale przede wszystkim umowę między bankami centralnymi (Deutsche Bundesbank i Bank of China), która umożliwi rozliczanie transakcji w yuanach we Frankfurcie, niemieckim centrum finansowym⁵⁰. Porozumienie to ułatwi inwestorom europejskim i chińskim emitowanie i nabywanie papierów wartościowych oraz rozliczanie transakcji zawieranych na rynku chińskim i europejskim⁵¹.

Zawiodła się KE, która oczekiwała wsparcia Chin w sprawie Ukrainy. Chiny dotąd popierały politykę zagraniczną Rosji, teraz jednak nie udzieliły jej poparcia. Ale wstrzymały się w głosowaniu w ONZ potępiającym Rosję. Xi Jinping podkreślił wspólnotę interesów łączącą UE i Chiny w dobie globalizacji gospodarczej i wagę współpracy *win-win*. Prezydent wezwał do wykorzystania chińskiego rozwoju i europejskiego wychodzenia z kryzysu w realizacji Chin-UE 2020 Strategicznej Agendy dla Współpracy, proponując nadać współpracy nowy wymiar – obok handlu. Podkreślił, że współpraca ma być oparta na zasadach wzajemnego szacunku, równości i poszukiwania wspólnych interesów, a jej instrumentami mają być dialog i konsultacje, które pozwolą uniknąć konfliktów. Prezydent wyraził nadzieję, że UE będzie kontynuować politykę otwartego rynku, ostrożnie wprowadzać mechanizmy ochronne i właściwie zarządzać konfliktami. Xi chce również współpracy na polu międzynarodowym. Z kolei J.M. Barroso podziękował za pomoc Chin w zarządzaniu kryzysem, podkreślił wsparcie UE dla chińskiego rozwoju, reform i otwarcia gospodarczego. Barroso podkreślił, że UE chce być pełnym partnerem strategicznym Chin, poparł negocjacje nowych porozumień i wyraził nadzieję na rozwój współpracy z dziedzinie urbanizacji, innowacji, międzyludzkiej i kulturalnej. Podkreślił, że KE ma kontynuować współpracę w rozwiązywaniu problemów globalnych, jak zmiany klimatyczne i *global governance*⁵².

Tuż po wizycie w Brukseli prezydenta Xi Jinpinga został opublikowany drugi dokument programowy ChRL na temat stosunków z UE. W dokumencie tym Chiny podkreślają wagę współpracy chińsko-europejskiej nie tylko w aspekcie bilateralnym,

⁴⁹ *Chinese President Xi Jinping begins key Europe visit*, 22 March 2014, <http://www.bbc.com/news/world-asia-26695489> oraz <http://www.france24.com/en/20140326-france-18-billion-deals-china-state-visit/> (dostęp 3.09.2014).

⁵⁰ *China's Xi presides over business deals in Germany*, March 28, 2014, <http://www.usatoday.com/story/news/world/2014/03/28/china-xi-business-germany/7013485/> (dostęp 3.09.2014).

⁵¹ *Deutsche Boerse, Bank of China agree closer cooperation: sources*, March 28, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/03/28/us-deutsche-boerse-bank-of-china-idUSBREA2R14820140328> (dostęp 3.09.2014).

⁵² *Xi Jinping Meets with President José Manuel Barroso of European Commission*, 2014/04/02, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpxcxsjsjqhfbfwhlfgdgbshlhgkzbbomzb_666590/t1143430.shtml (dostęp 03.09.2014).

ale i globalnym, zauważając, że obie strony znacznie więcej łączy niż dzieli, nie ma także poważnych konfliktów interesów. Chiny chcą kontynuować politykę otwarcia i pokojowego rozwoju, rozwijając szeroką współpracę z krajami Europy w celu pogłębiania reform (w Chinach) i wspierania rozwoju gospodarczego Europy. Współpraca ma się opierać na czterech filarach, tj. partnerstwie dla: pokoju (pokojowy rozwój w poszanowaniu własnych interesów), rozwoju (zacieśnianie obustronnie korzystnej współpracy gospodarczej), reform (pogłębienie reform w Chinach i reformy w UE) oraz cywilizacji (zbliżenie cywilizacji Wschodu i Zachodu). Chiny zauważają, że istniejące różnice zdań i konflikty dotyczące wartości (prawa człowieka) oraz kwestii gospodarczych i handlowych (m.in. embargo na dostawy broni, status gospodarki rynkowej) powinny być rozwiązywane poprzez dialog w duchu równości i wzajemnego szacunku. Strona chińska wymienia poszczególne sektory, w których chciałaby pogłębiać współpracę (m.in. w ramach ONZ, ASEM, G-20, bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni, walki z terroryzmem, w procesie urbanizacji, ochrony środowiska, badań i rozwoju, wymiany edukacyjnej). Jednocześnie Chiny podkreślają niezmienné stanowisko w sprawie Tajwanu i Tybetu, definiując dopuszczalny zakres kontaktów bilateralnych i przestrzegając przed nierozważnymi deklaracjami i zachowaniami polityków europejskich (m.in. przed spotkaniami z Dalajlamą). Wyraźne ograniczenia dotyczą także kwestii obrony praw człowieka. Chiny przestrzegają również przed pochopnym stosowaniem mechanizmów obronnych w handlu oraz wyrażają nadzieję na szybkie zniesienie embargo na handel bronią i rewizję regulacji wizowych na terenie UE⁵³.

Niespotykana aktywność dyplomatyczna po stronie chińskiej wskazuje, że Pekin chce wykorzystać sprzyjającą sytuację gospodarczą (osłabienie UE po kryzysie finansowym) i polityczną (konflikt na Ukrainie, TTIP) do wzmocnienia współpracy dwustronnej kosztem dotychczasowych partnerów gospodarczych UE (a szczególnie USA). Ze swej strony UE powinna wykorzystać nadarżającą się okazję, by uzyskać od Chin ważne ustępstwa, zwłaszcza w dostępie do rynku wewnętrznego i ochrony praw własności intelektualnej.

Wnioski

Na przestrzeni lat zmienia się wzajemne postrzeganie partnerów. O ile w latach 90. Chiny traktowane były przez UE jako regionalne mocarstwo średniej wielkości, o tyle obecnie nabrały znaczenia i traktowane są jako mocarstwo z potężnym potencjałem

⁵³ China's Policy Paper on the EU, op.cit.

rozwoju, zdolne zmienić światowy układ sił. Co więcej, stało się jasne, że niejednokrotnie rozwiązanie problemów o charakterze regionalnym, a nawet globalnym (m.in. walka z ubóstwem, globalne ocieplenie) nie jest możliwe bez udziału Chin, których zaangażowanie może mieć determinujące znaczenie.

Także Chiny dokonują rewizji swojej polityki wobec UE. Do tej pory postrzegały UE jako zbiór państw, których partykularne interesy zwykle przeważały nad interesem organizacji. Wewnętrzna słabość UE była często wykorzystywana przez Państwo Środka, które bez trudu wpływało na kierunki polityki zagranicznej UE przez swoich partnerów gospodarczych.

Zmiany osobowe w Radzie Europejskiej w warunkach stopniowego wychodzenia z kryzysu gospodarczego i korzystnej sytuacji geopolitycznej mogą przyczynić się do zwiększenia wagi KE w strategii polityki zagranicznej Chin. Konieczne jest jednak przezwyciężenie dotychczasowego rozbicia wewnętrznego UE, które było czynnikiem osłabiającym znaczenie UE na arenie światowej, uniemożliwiając jej uzyskanie należnego miejsca wynikającego z siły gospodarczej ugrupowania. UE powinna zdobyć się na wspólne działanie, pozostawiając partykularne interesy poszczególnych państw członkowskich i skupiając się na budowie jednorodnej, konsekwentnej polityki zagranicznej. Dotyczy to zwłaszcza stosunków dwustronnych z tak silnym i wymagającym partnerem, jakim są obecnie Chiny.

Państwa europejskie powinny bardziej pragmatycznie podchodzić do współpracy dwustronnej. Dotychczasowa polityka ustępstw i łagodnej perswazji nie okazała się skuteczna, być może należałoby sięgnąć po bardziej zdecydowane środki. Korzystne byłoby wykorzystanie napięcia w stosunkach chińsko-amerykańskich, aby uzyskać większe ustępstwa ze strony chińskiej we wrażliwych sektorach (m.in. większe otwarcie rynku chińskiego na towary i usługi UE). Pozytywne rezultaty są jednak uwarunkowane pogłębioną współpracą państw członkowskich na polu polityki zagranicznej, ukierunkowaną na osiągnięcie wspólnego celu, jakim jest silna UE na arenie międzynarodowej.

Literatura

Barysch K., Grant Ch., Leonard M., *Embracing the dragon. The EU's partnership with China*, CER, 2005, http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p_610_dragon_partnership-910.pdf

Cameron D., *Building British Cooperation With China*, November 9, 2010, <http://online.wsj.com/articles/SB10001424052748703514904575602032761287158>

- China to buy 6 billion euros of Spanish debt: report*, January 6, 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/01/06/us-spain-debt-idUSTRE7051NE20110106>
- China's EU Policy Paper, *Information Office of the State Council of the People's Republic of China*, Beijing, October 2003, http://english.peopledaily.com.cn/200310/13/eng20031013_125906.shtml
- China's Policy Paper on the EU: *Deepen the China-EU Comprehensive Strategic Partnership for Mutual Benefit and win-win Cooperation*, 2014/04/02, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/wjzcs/t1143406.shtml
- China's Xi presides over business deals in Germany*, March 28, 2014, <http://www.usatoday.com/story/news/world/2014/03/28/china-xi-business-germany/7013485/>
- Chinese president says his Europe visit aims for peace, cooperation*, Xinhua, 2014-3-25, <http://www.globaltimes.cn/content/850582.shtml#.UzEMy4Wa3BC>
- Chinese President Xi Jinping begins key Europe visit*, 22 March 2014, <http://www.bbc.com/news/world-asia-26695489>
- Commentary: *Time for EU to recognize China's market economy status*, 2011-09-14, http://news.xinhuanet.com/english2010/indepth/2011-09/14/c_131138759.htm
- Commission Policy Paper: *A maturing partnership – shared interests and challenges in EU – China relations*, COM(2003) 533 final, Brussels, 10.09.2003, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0533:FIN:EN:PDF>
- Deutsche Boerse, Bank of China agree closer cooperation: sources*, March 28, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/03/28/us-deutsche-boerse-bank-of-china-idUSBREA2R14820140328>
- EU Chamber of Commerce in China, Chinese Outbound Investment in the European Union*, http://www.kpmg.de/docs/Chinese_Outbound_Investment_European_Union.pdf
- European Commission, Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2013, 2014*, s.18, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2014_ipr_statistics_en.pdf
- European Union Restrictive measures (sanctions) in force*, http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf
- Felbermayr G., Heid B., Lehwald S., *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). Who benefits from a free trade deal?*, Bertelsmann Stiftung, s. 14.
- Fuchs A., Klann N.-H., *Paying a Visit: The Dalai Lama Effect on International Trade*, CWPE, December 2010.
- Full text of Chinese president's article published on German paper Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2014-03-28, http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-03/28/c_133221297.htm

- Hansakul S., Levinger H., *China–EU relations: Gearing up for growth*, July 31, 2014, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_DE-PROD/PROD0000000000339508/China-EU+relations%3A+Gearing+up+for+growth.pdf
- Hein M., *Germany and China: A special relationship?*, 4.07.2014, <http://www.dw.de/germany-and-china-a-special-relationship/a-17759575>
- Joint press release after the 3rd EU–China High-level Strategic Dialogue*, A 318/12, Brussels, 10 July 2013, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/press-data/EN/foraff/131653.pdf
- Molele Ch., *China's big economic stick: No Dalai Lama allowed*, 7 October 2011, <http://mg.co.za/article/2011-10-07-chinas-big-economic-stick>
- News Analysis: China's future role in global trade*, Xinhua, http://news.xinhuanet.com/english/indepth/2013-05/06/c_132362041.htm
- Otero-Iglesias M., *The Geopolitics of the TTIP seen from Beijing*, „Expert Comment” 11 December 2013, No. 78, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/f724e100422649fda2e6ebf1c10d704d/Commentary_Otero-Iglesias_Geopolitics_TTIP_seen_from_Beijing.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=f724e100422649fda2e6ebf1c10d704d
- Parello-Plesner J., Kundnani H., http://www.ecfr.eu/content/entry/China_and_Germany_a_new_special_relationship
- Pilling D., *Trans-Pacific Partnership: Far-reaching agreement could form powerful new trade bloc*, November 8, 2011, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/47dd4d14-06cc-11e1-90de-00144feabdc0.html#axzz3D0PkerAp>
- Rettman A., *EU to keep China arms embargo despite massive investments*, 5.01.11, <http://euobserver.com/china/31592>
- Tiezzi S., *China Seeks European Connections*, March 29, 2014, <http://thediplomat.com/2014/03/china-seeks-european-connections/>
- Trade and economic relations with China*, DG EXPO/B/PolDep/Note/2013, April 2013, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491492/EXPO-INTA_SP\(2013\)_491492_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491492/EXPO-INTA_SP(2013)_491492_EN.pdf)
- U.S. Opposes Any Lifting of EU Embargo on Arms Sales to China*, 8 November 2005, <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2005/11/20051108163611tjkc0lub0.6486322.html#axzz3CxTgPwWP>
- Winnett R., Moore M., *Political 'deep freeze' between Britain and China finally over-following Dalai Lama row*, 25 June 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/world-news/asia/china/10142457/Political-deep-freeze-between-Britain-and-China-finally-over-following-Dalai-Lama-row.html>
- Work Together for Common Prosperity Through the Gateway to Europe*, 2014/03/24, Xi Jinping, Published in Dutch Newspaper NRC Handelsblad, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjzpxcxdshjqhfbfwhlfgdgbshlhgkzezzbomzb_666590/t1140599.shtml

Wrong stance on Tibet hinders ties with China, China Daily, 2009-03-05, http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-03/05/content_7538147.htm

Xi Jinping Meets with President José Manuel Barroso of European Commission, 2014/04/02, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpzxcxdsjhaqhfbfwhlfgdgbshlhg-jkezzzbomzb_666590/t1143430.shtml

Strony internetowe

http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/statistics/index_en.htm

http://pmddtc.state.gov/embargoed_countries/

<http://strategicpartnerships.eu/pays/eu-china/>

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113366.pdf

<http://trade.ec.europa.eu/tdi/completed.cfm>

<http://www.ce-icare.eu/en/article/26/26-en-the-icare-institute>

<http://www.dw.de/trade-tops-agenda-for-germanys-angela-merkel-on-china-trip/a-17761479>

<http://www.eias.org/asian-news-outlook/german-chancellor-angela-merkel-visits-china-trade-talks>

<http://www.france24.com/en/20140326-france-18-billion-deals-china-state-visit/>

<https://www.hesa.ac.uk/free-statistics>

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

EU–China strategic partnership: experiences and the new beginning

Challenges that the EU had to face at the beginning of the 21st century have induced revision of its foreign policy. Unprecedented economic development, as well as political opening of China have created an attractive political and economic partner, desired by European states. From the very beginning the cooperation between the EU and China has been based on the economic field. Nowadays, thanks to demographic and economic potentials of both partners bilateral trade turnover equals to a third of global trade and is worth 1 billion euro a day. On initial economic platform of cooperation partners now develop a comprehensive political and social partnership. Despite ideological and political differences, as well as sometimes contradictory economic interests, strategic partnership is very likely to be continued.

Keywords: European Union, China, partnership, cooperation

Le partenariat stratégique entre l'UE et la Chine: expériences et nouveau départ

Les défis aux quels l'UE a dû faire face au début du 21e siècle ont amené la révision de sa politique étrangère. En raison du développement économique sans précédent et l'ouverture politique de la Chine, ce pays est devenu un partenaire politique et économique attractif pour les Etats européens. Dès le début, la coopération entre l'UE et la Chine a été fondée sur la dimension économique. Grâce à la puissance démographique et économique des deux partenaires, leur chiffre d'affaires du commerce bilatéral représente un tiers du commerce mondial et génère 1 milliard d'euros par jour. Aujourd'hui, sur la base de leur coopération économique, la Chine et l'UE développent un partenariat politique et social. Malgré leurs différences idéologiques et politiques, ainsi que leurs intérêts économiques parfois divergents, ce partenariat stratégique est très susceptible d'être poursuivi.

Mots-clés: l'Union européenne, la Chine, le partenariat, la coopération

Стратегическое партнерство ЕС–Китай: опыт и новая открытость

Проблемы, с которыми пришлось столкнуться ЕС в начале XXI века, побудили его пересмотреть свою внешнюю политику. Из-за беспрецедентных темпов экономического роста и политической открытости, Китай стал для европейских государств привлекательным, политически и экономически, партнером. С самого начала главной сферой сотрудничества между ЕС и Китаем являлись экономические отношения. Благодаря демографическому и экономическому потенциалу обоих партнеров, в настоящее время на них приходится треть мировой торговли, а товарооборот составляет 1 миллиард евро в день. Сегодня на основе экономического сотрудничества создается политическое и социальное партнерство. Несмотря на идеологические и политические различия, а иногда также на противоречия в экономических интересах, развитие стратегического партнерства, скорее всего, будет продолжаться.

Ключевые слова: Европейский союз, Китай, партнерство, сотрудничество